

ΠΟΛΗ-ΠΡΑΣΙΝΟ

Επιμέλεια: Κυριακή Πετρίδου, Α

Στα πλαίσια της καμπάνιας του ΤΕΕ/ΤΚΜ για το Αστικό Περιβάλλον με τίτλο «Θεσσαλονίκη κάθε μέρα» που ξεκίνησε το Μάιο του 2006, και μετά από εισήγηση της Μόνιμης Επιτροπής Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, ανατέθηκε στους Κούμο Μπερνάρ, Μπλέτσα Αικατερίνη, Πετρίδου Κυριακή και Σαρβάνη Πηγή αρχιτέκτονες μηχανικούς, η έρευνα για την «Συνθετική Διαχείριση του Αστικού Πράσινου και την σχέση των ιδιωτικών με τους δημόσιους χώρους πρασίνου στον αστικό ιστό».

Με αφορμή τον εορτασμό της «Ευρωπαϊκής Ημέρας των Πάρκων» στις 24 Μαΐου παρουσιάζονται παρακάτω τα συμπεράσματα της έρευνας της Ομάδας Εργασίας και οι προτάσεις της για την δυνατότητα δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου, καθώς και για την διαμόρφωση και εφαρμογή ενός -κοινής αποδοχής- στρατηγικού σχεδίου αναβάθμισης, αξιοποίησης και ουσιαστικής ενίσχυσης της λειτουργίας του αστικού πρασίνου.

■ ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΤΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η ραγδαία επέκταση του οικιστικού ιστού της Θεσσαλονίκης, από τη δεκαετία του 1960, χωρίς σχεδιασμό και πρόβλεψη για το αστικό πράσινο, είχε σαν αποτέλεσμα οι χώροι αυτοί στο πολεοδομικό συγκρότημα να μην είναι επαρκείς σε έκταση, ούτε να έχουν την κατάλληλη διασπορά. Η πόλη έχει ένα από τα μικρότερα ποσοστά πρασίνου από όλες τις Ευρωπαϊκές πόλεις μόλις 2,7 τ.μ., ανά κάτοικο. (Βιέννη 20τ.μ., Χάγη 27,7τ.μ., Άμστερνταμ 27τ.μ., Βερολίνο 13τ.μ., Ρώμη 9τ.μ., Παρίσι 8τ.μ., Ουάσιγκτον 50τ.μ.).

Στην κατάταξη των πόλεων από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος η Θεσσαλονίκη βρίσκεται μια θέση πάνω από την Αθήνα, μόνο και μόνο επειδή οι ερευνητές μέτρησαν ως αστικό πράσινο κι εκείνο του κομμάτι του Σέιχ Σου που βρίσκεται κοντά στην πόλη (σε πυκνοδομημένες περιοχές όπως ο Άγιος Παύλος, οι Συκιές, η Τούμπα και το Πανόραμα).

Σύμφωνα όμως με μελέτη, του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, στην οποία μετρήθηκε μόνο το πράσινο που βρίσκεται μέσα στην πόλη, η αναλογία είναι πολύ μικρότερη: 1,6 τετραγωνικά μέτρα ανά κάτοικο. Με βάση τα στοιχεία της μελέτης αυτής η Θεσσαλονίκη καλύπτεται κατά 77% από κτίρια, κατά 19% από ασφαλτοστρωμένους δρόμους και μόλις ένα 4% αποτελείται από πράσινο και ελεύθερους χώρους.

Η πιο λεπτομερής και επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη για το αστικό πράσινο της Θεσσαλονίκης δημοσιεύτηκε το 1979, από τη Συντονιστική Επιτροπή Επιστημονικών Συλλόγων για την Προστασία του Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης. Η μελέτη εξέτασε τους διαμορφωμένους πράσινους χώρους και

με βάση τον πληθυσμό του Πολεοδομικού Συγκροτήματος το 1979 υπολογίστηκε ότι ο μέσος όρος για το πολεοδομικό συγκρότημα ήταν 2,73 τετραγωνικά μέτρα πρασίνου ανά κάτοικο, αναλογία περίπου τέσσερις φορές μικρότερη από το κατώτατο διεθνώς παραδεκτό όριο, που είναι 10 τ.μ ανά κάτοικο.

Από το 1979 μέχρι σήμερα ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά περίπου 40%, ενώ σύμφωνα με υπολογισμούς, η έκταση των ελεύθερων και πράσινων χώρων μειώθηκε κατά 20%. Άρα ο μέσος όρος έφτασε περίπου στο 1,6 τ.μ. ανά κάτοικο, δηλαδή έξι φορές μικρότερος από το κατώτερο όριο. Και μάλιστα τη στιγμή που σύμφωνα με τις μελέτες πολεοδομικού προτύπου του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, με βάση τις κλιματολογικές συνθήκες και τον πληθυσμό του, το Πολεοδομικό Συγκρότημα έπρεπε να έχει αναλογία 20 τ.μ. πρασίνου ανά κάτοικο, δηλαδή 12 φορές μεγαλύτερη από τη σημερινή.

Μερικοί από τους πράσινους και ελεύθερους χώρους που θυσιάστηκαν από το 1979 μέχρι σήμερα είναι μεγάλες εκτάσεις στο Πανεπιστήμιο, ο χώρος του Βυζαντινού Μουσείου, το πάρκο της Κληματαριάς, ο Κήπος του Καλού, ο χώρος όπου είναι κτισμένο το κτίριο της Τράπεζας Πειραιώς στην Εθνικής Αμύνης και της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και πρόσφατα η Αλάνα της Τούμπας. Επιπλέον, κάτι που δεν φαίνεται στις μελέτες αλλά επιβαρύνει την ήδη κακή κατάσταση, πυκνοδομήθηκε η Άνω Πόλη, καταστράφηκε το 70% των πράσινων χώρων του Ρετζικίου, του Νέου Πανοράματος και της Πυλαίας. Επιπλέον, υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες καταστράφηκαν χώροι πρασίνου, κυρίως στον δήμο Θεσσαλονίκης, προκειμένου να δημιουργηθούν νέοι χώροι στάθμευσης. Στον αντίποδα διαμορφώθηκαν ελάχιστοι άξιοι λόγω νέοι χώροι πρασίνου (π.χ. το πάρκο στην οδό Κατσιμιδίη).

Στην ήδη επιβαρυνόμενη κατάσταση προστέθηκε η τρομερή καταστροφή που υπέστη το περιαστικό δάσος του Σέιχ Σου τον Ιούλιο του 1997. Ο απολογισμός της πυρκαγιάς ήταν τραγικός για τον βασικό πνεύμονα πρασίνου της πόλης, καθώς κάπηκε το 55% της έκτασής του, συνολικά 16.640 τετραγωνικά μέτρα.

Θλιβερή εμφανίζεται σήμερα η εικόνα των χώρων πρασίνου τόσο στο πολεοδομικό συγκρότημα, όσο και στην περιαστική ζώνη, έτσι όπως την αποτύπωσαν - για πρώτη φορά - δορυφόροι, οι οποίοι επιστρατεύτηκαν για τους σκοπούς πρόσφατης (2005) σχετικής έρευνας του Οργανισμού Ρυθμιστικού Θεσσαλονίκης και του ΑΠΘ.

Σύμφωνα με την έρευνα, τα πρωτεία στο μπετόν κατέχει ο δήμος Ελευθερίου Κορδελιού. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στο δήμο Ελευθερίου - Κορδελιού, ακόμη κι αν αξιοποιηθούν όλοι οι χώροι που έχουν χαρακτηριστεί ως

χώροι πρασίνου, η αναλογία τους ανά κάτοικο φτάνει στο 0,83 τ.μ., την ώρα που το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει ορίσει την αναλογία αυτή στα 5,5 τ.μ.! Η έρευνα, άλλωστε, αποδεικνύει ότι για αρκετούς δήμους, η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη, ακόμη κι αν οι αρμόδιοι αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που τους δίνονται, μέσω των γενικών πολεοδομικών τους σχεδίων, να «πρασινίσουν» κάποιους χώρους, που προρίζονται για αυτόν το σκοπό.

Στην έκταση που εξαπλώνεται σήμερα το αστικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, η συνολική επιφάνεια των χαρακτηρισμένων χώρων πρασίνου, υπολογίζοντας και τις προστατευμένες ζώνες του Γαλλικού και του Σέιχ-Σου, φτάνει τα 47.350 στρ. και δίνει 55,71 τ.μ. πρασίνου ανά κάτοικο! Ωστόσο, ο αριθμός αυτός είναι εξαιρετικά αποπροσανατολιστικός, καθώς οι περιοχές του Γαλλικού και του Σέιχ-Σου δεν αποτελούν αστικό πράσινο, αλλά περιαστική περιοχή. Μόνον 5.570 στρ. από τα παραπάνω (ή 12%) περιλαμβάνεται στα όρια των πολεοδομημένων περιοχών.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η αναλογία των χώρων πρασίνου ανά κάτοικο στις τελευταίες να περιορίζεται στα 6,55 τ.μ. μέγεθος το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικό, καθώς υπερβαίνει τα 5,5 τ.μ. που θεωρείται αποδεκτό από τα σταθερότυπα του ΥΠΕΧΩΔΕ. Όμως, η σχετικά αισιόδοξη αυτή εικόνα περιγράφει τους εν δυνάμει χώρους πρασίνου και απέχει κατά πολύ από την υφιστάμενη κατάσταση που ζει ο πολίτης.

Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως η μη υλοποίηση των προβλέψεων των πολεοδομικών σχεδίων όσον αφορά τη δέσμευση των χαρακτηρισμένων εκτάσεων, η μη απόδοση σε κοινή χρήση των στρατοπέδων (που συμβάλλουν καθοριστικά στο ισοζύγιο), η αμφίβολη προστασία και ελλιπής ανάδειξη των ρεμάτων σε χώρους πρασίνου (πρέπει να σημειωθεί ότι στους δήμους του πολεοδομικού συγκροτήματος αντιπροσωπεύουν το 15% των συνολικών χώρων πρασίνου, ενώ στους δήμους της περιαστικής ζώ-

ΠΟΛΗ-ΠΡΑΣΙΝΟ

Πράσινο σε τυφλή όψη

Πλατεία Μακεδονομάχων πριν

νης το 45%), όπως επίσης και η μη αξιοποίηση του θαλάσσιου μετώπου ως χώρων πρασίνου και αναψυχής μητροπολιτικής σημασίας.

Από την Θεσσαλονίκη δεν λείπει μόνο το πράσινο γενικώς, αλλά κυρίως το συγκροτημένο πράσινο. Όχι δηλαδή το αποσπασματικό, παρτέρια ή μεμονωμένες νησίδες, που είναι κι αυτά χρήσιμα, αλλά δεν αποτελούν ένα λειτουργικό πράσινο που συμβάλλει στη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην πόλη και δημιουργεί προϋποθέσεις χρήσης από τους πολίτες στην καθημερινή τους ζωή.

Οι δημόσιοι χώροι πρασίνου της Θεσσαλονίκης υφίστανται συνεχείς και σημαντικές πιέσεις υποβάθμισης όπως, παραχωρήσεις σε ιδιώτες, αλλαγή χρήσης, ανεξέλεγκτη εμπορευματοποίηση από τους ΟΤΑ που τους διαχειρίζονται, προς κάλυψη των ταμειακών τους αναγκών και με τρόπο μη συμβατό προς τον χαρακτήρα τους. Το δημόσιο συμφέρον προβάλλεται συχνά ως βασικός λόγος για τις οποιοσδήποτε επεμβάσεις, που όμως στην πραγματικότητα υποβαθμίζουν τους χώρους αυτούς.

Τα περισσότερα προβλήματα των υπαίθριων χώρων, δημόσιων και ιδιωτικών απορρέουν από την υποτίμηση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής τους σημασίας τόσο από τους

ΟΤΑ όσο και από τους πολίτες. Υπερεκτιμούνται και προέχουν οι χρήσεις που εξυπηρετούν την τρέχουσα ζήτηση, όπως αυτή ρυθμίζεται από τους νόμους της αγοράς.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι οι υπαίθριοι χώροι που διαμορφώνονται κατά προτεραιότητα στην πόλη από τους ΟΤΑ είναι αυτοί που εξυπηρετούν τον συνεχώς διογκούμενο τριτογενή τομέα και ειδικότερα τους τομείς του εμπορίου, του τουρισμού και της ιδιωτικής αναψυχής. Οι πεζόδρομοι των εμπορικών κέντρων και η υπάρχουσα διαμόρφωση της νέας παραλίας στα σημεία των στεγασμένων δραστηριοτήτων εξυπηρετούν τις επιχειρήσεις αυτές. Αντίθετα οι περιοχές του αστικού και περιαστικού πρασίνου και οι αστικοί υπαίθριοι χώροι συνεχώς μειώνονται, παραμελούνται και υποβαθμίζονται.

■ ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο τρόπος παραγωγής και εξέλιξης του αστικού χώρου, επηρεάζει αποφασιστικά τον ρόλο του πρασίνου, ως αστικής λειτουργίας. Η άναρχη εξέλιξη των Ελληνικών πόλεων στη δεκαετία του '60, συνοδεύτηκε από υπέρμετρη αστυφία, αύξηση της αξίας της αστικής γης, απουσία εθνικού σχεδιασμού και κρατικής παρέμβασης, υπερεκτίμηση κάθε «τεχνητού» και απαξίωση κάθε «φυσικού» στοιχείου. Ο ιδιαίτερος τρόπος παραγωγής του ελληνικού αστικού χώρου σχετίζεται άμεσα, τόσο με την υποβάθμιση του αστικού πρασίνου, όσο και με την συμπεριφορά των Ελλήνων προς αυτό.

Γενικά παρατηρείται:

- Αποσπασματική παρουσία χώρων πρασίνου στον πυκνό αστικό ιστό, συνήθως περιορισμένης έκτασης, χωρίς αξιόλογη οργάνωση και φύτευση, πλημμελώς συντηρούμενοι και λειτουργικά ανενεργοί.
- Έλλειψη μέριμνας για ενίσχυση, συντήρηση, διαρκή αναμόρφωση και λειτουργική αναβάθμιση των δημόσιων χώρων πρασίνου, από πλευράς αρμοδίων φορέων.
- Απαξιοτική αντιμετώπιση και αδιαφορία για το δημόσιο πράσινο από πλευράς πολιτών.

■ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΜΕ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Είναι σκόπιμο να τονιστεί, ότι η διαμόρφωση της αστικής συνείδησης των Ελλήνων και κατά συνέπεια την συμπεριφορά τους, επηρεάστηκε αποφασιστικά από την ιδιαιτερότητα παραγωγής του ελληνικού αστικού χώρου.

- Ός προς τον αστικό χώρο, γενικά, ο Νεοέλληνας:
- Παραμένει προσπλωμένος στην «αστική» του ιδιοκτησία.
 - Υπεραμύνεται του ιδιωτικού του χώρου.
 - Το ενδιαφέρον του επεκτείνεται μόνο στους κοινόχρηστους χώρους που τον επηρεάζουν άμεσα.
 - Αδιαφορεί για τον ευρύτερο δημόσιο χώρο, δεν το αναγνωρίζει ως «κοινό αγαθό» και συχνά τον ρυπαίνει και τον κακοποιεί.

Ειδικότερα σε σχέση με το αστικό πράσινο:

- Δεν «αναγνωρίζει» την κλίμακα του μεγάλου αστικού πάρκου και άρα δεν το χρησιμοποιεί.
- Ενδιαφέρεται, χρησιμοποιεί και προστατεύει τους δημόσιους πράσινους χώρους σε ακτίνα «γειτονιάς» και εντός της ζώνης δραστηριοτήτων του.
- Συνήθως εμφανίζεται ιδιαίτερα ευαίσθητος με το φυτικό στοιχείο στον ιδιωτικό του χώρο (εξώστη, πρασιά, δώμα, εσωτερικό ακάλυπτο).
- Συχνά τείνει να καταργεί τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου, επεκτείνοντας την ιδιωτική φύτευση στο άμεσο δημόσιο περιβάλλον της ιδιοκτησίας του.

Συμπερασματικά:

- Το ενδιαφέρον του κοινού, ως προς τους δημόσιους χώρους πρασίνου, είναι ανάλογο του βαθμού εξοικείωσής του με αυτούς.
- Μόνο μέσω της χρήσης, μπορεί να αναγνωριστεί και να γίνει αποδεκτή, η ουσιαστική συμβολή τους στην αισθητική, λειτουργική και οικολογική αναβάθμιση του αστικού χώρου.
- Η αδυναμία εξοικείωσης του Έλληνα με τους δημόσιους χώρους πρασίνου, οφείλεται, τόσο στον τρόπο παραγωγής και διαχείρισής τους από τους αρμόδιους φορείς, όσο και στην ισχύουσα Νομοθεσία.

■ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Τις τελευταίες δεκαετίες η εμφάνιση της έννοιας της «αειφορικής ανάπτυξης» των πόλεων έχει αναβαθμίσει την θέση του πρασίνου στον αστικό ιστό, ως καθοριστικού παράγοντα για την επίτευξη της. Στη «αειφορική πόλη» οι ανάγκες του παρόντος εκπληρώνονται χωρίς να διακυβεύεται η εξάντληση των φυσικών πόρων απαραίτητων για τις επόμενες γενεές, με βάση την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των συστατικών της πόλης: οικονομία, κοινωνία, φυσικό περιβάλλον.

Στις περιοχές του αστικού πρασίνου η βλάστηση αποτελεί τον άμεσο συνδετικό κρίκο του ανθρώπου με τη φύση.

Το αστικό πάρκο, στη σημερινή εποχή και στις συνθήκες της μεγαλόπολης, πρέπει να παρέχει μια, κατ' αρχήν, δυνατότητα φυγής από το ανθρωπογενές, πυκνοδομημένο περιβάλλον σε έναν χώρο με άλλα χρώματα, με άλλα σχήματα, με άλλους ήχους, σε γεωμετρικές άλλης αισθητικής, σε καθαρότερη ατμόσφαιρα και ηπιότερους θορύβους, σε ένα χώρο δροσερό και σκιερό ή άπλετα ηλιόλουστο, με αρτιότερο ουρανό ή άπλετη θέα. Με άλλα λόγια σ' ένα χώρο, που προσφέρει, όσο είναι δυνατό, περισσότερα στοιχεία της φύσης, που δεν έχει ο δομημένος χώρος.

Το πάρκο, όμως, δεν είναι ένας χώρος παρθένας φύσης. Είναι ένας προσπελάσιμος και επισκέψιμος χώρος από όλα τα κοινωνικά στρώματα και τις ηλικίες του πληθυσμού και γι' αυτό έχει αντίστοιχη υποδομή για την κίνηση, την παραμονή και τις στοιχειώδεις ανάγκες του. Η υποδομή αυτή δεν θα πρέπει να ανατρέπει και να υποβαθμίζει τα φυσικά στοιχεία, δεν είναι κυρίαρχο στοιχείο του πάρκου, ούτε αυτοσκοπός. Το

Ανάπτυξη πρασίνου σε όψεις κτιρίων

Ανάπτυξη πρασίνου σε δώμα

αν
πι
εν
τρ
ψ
δι
Ο
οί
λε
χι
εί
πι
"γ
τε
αι
σι
νε
αν
(π
κι
κι
σι
Ο
πι
χρ
αί
φ
δι
αι
μι
ει
Κ
ρι
Τι
ρι
αι
γε
μι
κγ
όγ
πι
κι
τρ
«
Σι
αι
τρ
μι
πι
τι
ίπ
ρι
ψ
θι
δι
ώ
το
κι
κγ
τε
γε

ριν

Πλατεία Μακεδονομάχων μετά

αντίθετο ακριβώς συμβαίνει τελευταία σε όλα τα πάρκα της χώρας με την υιοθέτηση μίας άστοχης εν προκειμένω αντίληψης περί μικτών χρήσεων, την καθιέρωση της καθιστικής αναψυχής (αναψυκτήρια) και της εισπρακτικής αντίληψης των δήμων.

Οι παράλληλες χρήσεις στο αστικό πράσινο, όπως αθλητικές εγκαταστάσεις, πολιτιστικές λειτουργίες κ.α. θα ήταν ιδανικό να συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο, εφόσον το αστικό πράσινο είχε ικανή έκταση. Δεδομένης, όμως, της ανεπάρκειας του θα πρέπει να τηρηθεί ως αρχή ότι "κάθε λειτουργία και χρήση, που περιορίζει την έκταση του πρασίνου ή αναφεί τον προορισμό του δεν είναι επιτρεπτή". Το πράσινο λειτουργεί αδιάκοπα, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στο σύστημα της πόλης, μέρα και νύχτα. Ό,τι μπορεί να λειτουργήσει μέσα στον αστικό ιστό δεν είναι ανάγκη να καταλαμβάνει μόνιμα χώρο πρασίνου (π.χ. μια έκθεση εικαστικών τεχνών). Πολιτιστικά στοιχεία, αρχαιότητες, παραδοσιακά κτίρια και κατασκευές συνδυάζονται κάλλιστα με το στοιχείο του πρασίνου.

Ο κυριότερος ρόλος του πρασίνου στην πόλη, πέρα από την πολεοδομική και αρχιτεκτονική χρήση, είναι η βελτίωση του περιβάλλοντος, με αξιοποίηση των διαδικασιών που γίνονται σε φυσικούς χώρους πρασίνου (π.χ. στο δάσος) και δημιουργούν ένα νέο περιβάλλον, διαφορετικό από το αστικό φέρνοντας σε επαφή τους πολίτες με τη λειτουργία της φύσης, την εναλλαγή των εποχών.

Καθοριστικός είναι ο ρόλος του πρασίνου στη ρύθμιση των κλιματικών συνθηκών στην πόλη. Τα δένδρα και γενικά το πράσινο συνεισφέρουν σημαντικά στην μείωση της θερμοκρασίας των πόλεων και στην εξοικονόμηση ενέργειας. Ένα από τα χαρακτηριστικά του αστικού μικροκλίματος είναι οι υψηλότερες θερμοκρασίες αέρα που εμφανίζονται κατά μέσο όρο στις αστικές περιοχές σε σύγκριση με τα ηρώα και την ύπαιθρο. Η διαφορά αυτή κυμαίνεται μεταξύ 1-2οC την ημέρα και 6-8οC την νύχτα. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως «αστική θερμική νησίδα».

Σαν συνέπεια των παραπάνω παρουσιάζεται αύξηση της θερμοκρασίας 40 C στις παρυφές της πόλης, 60 C στο κέντρο ενώ κατά θέσεις μπορεί να υπερβεί και τους 100 C. Συγκεκριμένα στη Θεσσαλονίκη από τις μετρήσεις που έγιναν το καλοκαίρι του 1999 στα πλαίσια του προγράμματος ΗΙΕΤΑ (Heat Island Effect in Thessaloniki Area), του Εργαστηρίου Περιβαλλοντικής Μηχανικής του ΑΠΘ, προέκυψε ότι στο κέντρο της πόλης, καταγράφηκαν θερμοκρασίες 38 ως 42 βαθμών Κελσίου σε δρόμους μεγάλης κυκλοφορίας, ενώ την ίδια ώρα αισθητά πιο δροσερές ήταν οι περιοχές των περιφερειακών συνοικιών. Ακόμη όμως και σε αυτές καταγράφηκαν μεγάλες θερμοκρασιακές διαφορές που φτάνουν μέχρι και τους δέκα βαθμούς Κελσίου, από γειτονιά σε γειτονιά.

Οι επιδράσεις που ασκεί η βλάστηση στο φαινόμενο αυτό είναι:

1. Επιτρέπει την ανεμπόδιση διείσδυση του νερού της βροχής στο έδαφος, την αποθήκευσή του λόγω του μεγάλου πορώδους και την ανεμπόδιση εξάτμισή του με συνέπεια το δροσισμό.
2. Σκιάζει τις επιφάνειες οδοστρωμάτων, οικοδομών κ.α. και διατηρεί τη θερμοκρασία τους σε «θερμοκρασία αέρος υπό σκιά», (350 C).
3. Ένα μέτριου μεγέθους δένδρο διαπνέει περίπου 400 λίτρα νερού/24 ώρες, καταλώνοντας σε ενέργεια 250.000 kcal, όση περίπου αντλούν 9 οικιακές συσκευές κλιματισμού όταν λειτουργούν επί 24 ώρες (των 1000 kcal/h). Να σημειωθεί ότι οι κλιματιστικές συσκευές δεν απομακρύνουν τη θερμική ενέργεια από την πόλη.
4. Συγκρατεί μεγάλο ποσοστό των σωματιδίων και ρύπων του αέρα.

Τα φυτά επιδρούν στο μικροκλίμα μιας περιοχής και το μεταβάλλουν καθώς μεταξύ κλίματος και βλάστησης υπάρχει παθητική και ενεργητική αλληλεξάρτηση ιδιαίτερα σύνθετη. Προστατεύουν από την πλιακή ακτινοβολία, ρυθμίζουν την θερμοκρασία και την υγρασία του περιβάλλοντος και προστατεύουν από τους ανέμους.

Ανάλογες επιδράσεις ασκούνται στις πλημμύρες, στα υπόγεια νερά, στην αύξηση των χαμηλών θερμοκρασιών, στη ρύπανση του αέρα, στους θορύβους, στις συνθήκες φωτισμού και θάμβωσης, στον εξαερισμό της πόλης, καθώς και στις διαβρώσεις του εδάφους.

■ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η δυνατότητα εξεύρεσης νέων χώρων στο πυκνοδομημένο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης είναι ακόμη εφικτή και εντοπίζεται κυρίως στους παρακάτω χώρους:

- Ανάπτυξη πρασίνου σε Πλατείες και Πεζοδρόμους
- Γραμμική φύτευση σε πεζοδρόμια και οδικές νησίδες
- Ανάπτυξη πρασίνου στον περιβάλλοντα χώρο δημοσίων κτιρίων (σχολεία, νοσοκομεία, εκκλησίες κλπ)
- Διαμόρφωση χώρων πρασίνου σε αδόμητα οικοπέδα
- Ανάπτυξη πρασίνου στον περιβάλλοντα χώρο των ιδιωτικών κτιρίων σε επίπεδο οικοδομικού τετραγώνου
- Φύτευση των δωματίων των κτιρίων
- Ανάπτυξη φυτών στις όψεις των κτιρίων
- Ανάπτυξη φυτών σε προεξέχοντα τμήματα των όψεων των κτιρίων (βεράντες, εξώστες, ζαρντινιέρες)

Η πόλη περικλείει σήμερα ένα «λανθάνων» δυναμικό υπαίθριων χώρων που παραμένουν ανενεργοί. Σε αυτούς περιλαμβάνονται «κενές» χρήσεων αδιαμόρφωτες δημόσιες εκτάσεις όπως:

- Εγκαταλελειμμένα Στρατόπεδα
- Παλιές Βιομηχανικές Εγκαταστάσεις
- Ανενεργά Κοιμητήρια
- Αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι

■ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Το αστικό πράσινο, στη σημερινή εποχή, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως «αστική υποδομή» απαραίτητη για τη λειτουργία της πόλης και με στόχο τη δημιουργία ενός δικτύου πρασίνου, ενός ολοκληρωμένου συμπλέγματος οδών και υπαίθριων χώρων, που θα διατρέχει την πόλη.

Στη Θεσσαλονίκη είναι εφικτή η ανάπτυξη ενός Ενοποιημένου Συνεχούς Δικτύου Πρασίνου, που θα εντάξει και θα συνδέσει όλους τους υφιστάμενους και τους δυνητικούς χώρους πρασίνου είτε τοπικής κλίμακας είτε κλίμακας πόλης χρησιμοποιώντας ως κύριους άξονες τις διαδρομές των ρεμάτων.

Τα ρέματα της πόλης μπορεί να έχουν κλείσει στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής τους μέσα στον αστικό ιστό, όμως σε αρκετά τμήματα της πορείας τους διατηρήθηκαν υπαίθριοι χώροι ως πάρκα, γραμμικές νησίδες κατά μήκος των οδών που κατασκευάστηκαν πάνω από την κοίτη τους ή και με χωροθέτηση λειτουργιών όπως σχολεία, αθλητικούς χώρους κλπ, ενώ σε λίγες περιπτώσεις διατηρείται ανοικτή και η κοίτη τους.

Η διαμόρφωση και ενοποίηση όλων των παραπάνω χώρων καθώς και η διάνοιξη της κοίτης των ρεμάτων όπου αυτό είναι ακόμη δυνατό, θα δημιουργήσει ροές πρασίνου από το περιστατικό δάσος από όπου πηγάζουν τα ρέματα, οι οποίες θα «εκβάλλουν» στο παραλιακό μέτωπο της πόλης και θα συνδέσουν τις δύο αυτές φυσικές περιοχές. Τα δίκτυα αυτά θα περιλαμβάνουν και τα ιστορικά μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους, έτσι ώστε να αναπτύσσονται παράλληλα και πολιτιστικά δίκτυα.

■ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, από το σύνολο των καταγεγραμμένων αστικών οχλήσεων η έλλειψη πρασίνου, προβάλλεται ως μείζον πρόβλημα ενώ αναγνωρίζεται ότι η επίλυσή του αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος.

Την καταγεγραμμένη οικολογική ανησυχία των κατοίκων σε σχέση με το αστικό πράσινο, οφείλει να εκμεταλλευτεί το Κράτος και οι αρμόδιοι Φορείς για την εφαρμογή ενός -κοινής αποδοχής- στρατηγικού σχεδίου αναβάθμισης, αξιοποίησης και ουσιαστικής ενίσχυσης της λειτουργίας του αστικού πρασίνου στην Ελληνική πόλη γενικά και ειδικότερα στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα, όπως της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, όπου το πρόβλημα είναι οξύτερο.

Για την επιτυχία ενός τέτοιου εγχειρήματος στον ελληνικό αστικό χώρο, είναι απαραίτητο να διασφαλιστούν οι παρακάτω γενικές προϋποθέσεις:

- Λήψη πολιτικής απόφασης.
- Αλλαγές στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο:
 - α. Πολεοδομική νομοθεσία και Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός.
 - β. Κατοχύρωση με νόμο, της εφαρμογής δια-

Επανασχεδιασμός οικοδομικού τετραγώνου

δικασιών Συμμετοχικού Σχεδιασμού, για σημαντικές επεμβάσεις στον αστικό χώρο.

- Ορισμός αρμοδίων Φορέων και Οργάνων με καθορισμό των πεδίων αρμοδιότητάς των, ανά φάση υλοποίησης του προγράμματος.

α. Γενικός συντονισμός και χρηματοδότηση: Υπουργεία Εσωτερικών, ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., Οικονομικών.

β. Κεντρικός φορέας συντονισμού και σχεδιασμού σε επίπεδο πολεοδομικού συγκροτήματος: ο Β' βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

γ. Αρμόδιος Φορέας της τελικής φάσης σχεδιασμού και υλοποίησης επεμβάσεων: Α' βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι).

Βάσει των ελληνικών αστικών δεδομένων και σύμφωνα με την διεθνή πρακτική, για την επίλυση του προβλήματος του αστικού πρασίνου, προβάλλει ως πλέον ρεαλιστική και υλοποιήσιμη, η πρόταση για την εφαρμογή ενός προγράμματος επέκτασης του αστικού πρασίνου, στα διαθέσιμα «κενά» δόμησης

και λειτουργικής σύνδεσης όλων των επιμέρους χώρων για τη δημιουργία ενός ευρύτερου δικτύου πρασίνου δια μέσου του αστικού ιστού, το οποίο θα είναι κοινά αποδεκτό ως προϊόν συμμετοχικού σχεδιασμού.

■ ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Προτείνεται η εφαρμογή "ενός προγράμματος αποκατάστασης και αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, μέσω της δημιουργίας ενός ενιαίου και λειτουργικού δικτύου χώρων πρασίνου δια μέσου του αστικού ιστού, με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών", το οποίο μπορεί να διαρθρώνεται ως εξής:

Σε επίπεδο Β' βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Νομαρχία):

1. Ανάθεση εκπόνησης σχετικής Χωροταξικής Μελέτης.
2. Σύσταση Συμβουλευτικής Επιτροπής Πολιτών.
3. Σύσταση Ομάδων Εργασίας.
4. Συντονισμός ενεργειών των Δήμων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος.
5. Προβολή και Προώθηση του Γενικού Χωροταξικού Σχεδίου

Σε επίπεδο Α' βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι):

1. Εποπτεία και συμμετοχή σε όλες τις φάσεις του Χωροταξικού Σχεδιασμού.
2. Ανάθεση και Επίβλεψη εκπόνησης μελετών οριστικών και εφαρμογής για επεμβάσεις εντός των διοικητικών ορίων τους.
3. Εφαρμογή Μεθόδων για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των χρηστών:
 - 3α. Διοργάνωση παιχνιδιών και διαγωνισμών.
 - 3β. Διοργάνωση Εκδηλώσεων.
4. Αναζήτηση και εξασφάλιση πρόσθετης χρηματοδότησης για τις παράλληλες δράσεις στα πλαίσια του προγράμματος.
5. Επίβλεψη και κατασκευή των έργων εντός των διοικητικών ορίων τους.
6. Ευθύνη συντήρησης του δικτύου πρασίνου, εντός των ορίων τους και διασφάλιση της λειτουργικής ποιότητας των χώρων, που το συνιστούν.

■ ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΗΜΩΝ

1. Λειτουργική αναβάθμιση των υφιστάμενων δημόσιων χώρων πρασίνου.
2. Δέσμη κινήτρων για επέκταση του πρασίνου στον διαθέσιμο ιδιωτικό χώρο, δομημένο και μη.
3. Συμμετοχή των δήμων σε κοινοτικά προγράμματα για το αστικό πράσινο.

■ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ

Για την αναδιάρθρωση της σχέσης του δομημένου και των ελεύθερων χώρων κοινό-

χρηστών και ιδιωτικών του οικοδομικού τετραγώνου και τον επανασχεδιασμό τους με σκοπό την βελτίωση του μικροκλίματος και των συνθηκών άνεσης προτείνονται οι παρακάτω παρεμβάσεις:

Στον υπαίθριο χώρο

- Καθαίρεση των συμπαγών περιφράξεων των οικοπέδων του Ο.Τ. και ενοποίηση των ακαλύπτων σε ενιαίο εσωτερικό υπαίθριο χώρο με φυσική διαμόρφωση και εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των υπαίθριων δραστηριοτήτων των κατοίκων (παιχνίδια, ήπια αναψυχή).

- Επανασχεδιασμός των δρόμων που περιβάλλουν το Ο.Τ. και αναδιοργάνωση των μετακινήσεων και των υποδομών τους που αφορά στην κίνηση των αυτοκινήτων (μείωση του πλάτους των δρόμων και μονοδρόμηση τους), των πεζών (συνεχόμενες προστατευμένες πορείες) και στην στάθμευση (οργάνωση των θέσεων στάθμευσης)

- Τα σκληρά δάπεδα τοποθετούνται στα τμήματα κίνησης των πεζών και αποτελούνται από βοτσαλόπλακες για τα πεζοδρόμια και πορώδεις κυβόλιθους εγκλιωτισμένους σε άμμο για την διευκόλυνση της απορροής των επιφανειακών υδάτων, στις υπόλοιπες απαραίτητες διαδρομές.

- Γίνεται ευρεία χρήση χωμάτινων και φυτεμένων επιφανειών, καθώς και επιφάνειες συμπίεσμένου χώματος στο εσωτερικό του Ο.Τ. για την μείωση της θερμικής εκπομπής και την αύξηση της υδατοπερατότητας του εδάφους.

- Δημιουργούνται νησίδες πυκνού πρασίνου στο εσωτερικό του Ο.Τ., με ευεργετικές για το μικροκλίμα των γύρω κτιρίων επιδράσεις.

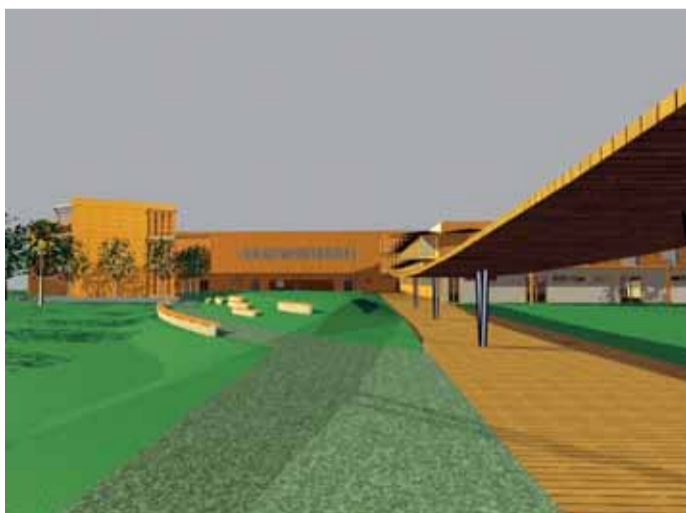
Στις κατοικίες

- Αξιοποίηση των δωματίων για τον δροσίμο των κτιρίων με φύτευση, προσθήκη στοιχείων νερού και οριζόντιων στοιχείων για την ηλιοπροστασία τους.

- Προσθήκη κατακόρυφης πέργκολας με αναρριχώμενα φυτά στις όψεις για το φιλτράρισμα του αέρα τον δροσίμο, την ηλιοπροστασία και την ηχομόνωση των διαμερισμάτων.

■ ΑΥΛΕΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ο υπαίθριος χώρος των σχολείων κατασκευάζεται κυρίως με «μαλακά» υλικά, έχει φύτευση και σκίαση με δένδρα, ενώ μέσω της κατάλληλης επιλογής φυτικού δυναμικού, επιχειρείται η αξιοποίηση του φυσικού στοιχείου ως διδακτικού μέσου (εναλλαγές εποχών, κύκλος ζωής), ως μέσου βελτίωσης της ποιότητας του ελεύθερου χώρου της αυλής του σχολείου (αισθητική, οικολογική, λειτουργική), αλλά και ως μέσου εξοικείωσης των χρηστών με τον δημόσιο αστικό χώρο.

Αυλές σχολείων